

Səbinə Sabir qızı SADIQOVA i.ü.f.d.
“Sənayenini qtisadiyyatı” kafedrasının assisenti,
E-mail: sabina.sadiqova@asoju.edu.az

Sevinc Rövşən qızı ƏSGƏRLİ
“Sənayenini qtisadiyyatı” kafedrasının magistrı
E-mail: s.eliyeva172@gmail.com

PROSES YANAŞMASI VƏ İDARƏRTMƏDƏ QƏRARLARIN QƏBULU

Xülasə

Proses yanaşması, idarəetmədə hər bir fəaliyyətin və əməliyyatın sistemli və əlaqəli şəkildə həyata keçirilməsini nəzərdə tutur. Bu yanaşmanın əsas məqsədi, təşkilatın fəaliyyətlərini effektiv şəkildə bir araya gətirmək, resurslardan optimal istifadə etmək və davamlı təkmilləşməyi təmin etməkdir. Hər bir prosesin düzgün qurulması və idarə edilməsi, təşkilatın ümumi məqsədlərinə çatmasını asanlaşdırır.

İdarəetmədə proses yanaşmasının tətbiqi, təşkilatın bütün sahələrində fəaliyyətlərin uyğunlaşdırılmasına, müvafiq resursların istifadəsinə və keyfiyyətin artırılmasına imkan verir. Bu yanaşma menecerlərə əməliyyatları səmərəli şəkildə idarə etməyə, xərcləri azaltmağa və nəticə etibarilə təşkilatın performansını yüksəltməyə kömək edir. Proseslərin düzgün idarə olunması həmçinin, problemlərin vaxtında həll olunmasına və daha yaxşı nəticələr əldə edilməsinə şərait yaradır.

İdarəetmədə qərarların qəbulu, təşkilatın fəaliyyətini və strateji hədəflərinə çatmasını birbaşa təsir edən mühüm addımdır. Bu prosesdə, menecerlərin düzgün və çevik qərarlar qəbul etməsi, təşkilatın qarşısında olan problemləri effektiv şəkildə həll etmələri üçün əsas rol oynayan qərarların qəbulu və proses yanaşmanın fəaliyyətləri, növləri haqqında məlaqədə ətraflı şəkildə təhlil olunmuşdur.

Açar sözlər: Proses yanaşma, qərar qəbul etmə, resursların optimal istifadəsi, davamlı təkmilləşmə, fəaliyyətlərin əlaqələndirilməsi

JEL: D42

UOT: 338

DOI: <https://doi.org/10.54414/AFQF9931>

Giriş

İdarəetmədə uğurlu nəticələr əldə etmək üçün həm proseslərin, həm də qərarların düzgün idarə olunması mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Proses yanaşması təşkilatların fəaliyyətlərini sistemli və əlaqəli şəkildə təşkil etməyə imkan verir. Bu yanaşma, təşkilatın hər bir əməliyyatını və fəaliyyətini daha səmərəli şəkildə həyata keçirməyə kömək edir, resurslardan optimal istifadəyə şərait yaradır və davamlı inkişafı təmin edir. Proses yanaşmasının əsas məqsədi, fəaliyyətlərin düzgün bir şəkildə uyğunlaşdırılması və koordinasiya olunmasıdır ki, bu da təşkilatın ümumi məqsədlərinə çatmasını asanlaşdırır. Bütün bu fəaliyyətlərə nəzarət və düzgün təşkilatçılıq sayəsində təşkilatın performansı artır və qarşıya çıxan problemlər daha sürətlə həll edilir.

Proseslərin idarə edilməsi, menecerlərə həmçinin əməliyyatları daha çevik və effektiv şəkildə yerinə yetirməyə, resursları düzgün bölgü etməyə və xərcləri azaldmağa imkan verir. İdarəetmənin bu yanaşması, hər bir təşkilatın öz fəaliyyət sahələrini və əməliyyatlarını bir-biri ilə əlaqələndirməsinə şərait yaradır. Beləliklə, təşkilatın bütün hissələri vahid bir sistem kimi fəaliyyət göstərir, bu da resurslardan daha səmərəli istifadə etməyə və nəticədə təşkilatın performansını artırmağa kömək edir.

Eyni zamanda, idarəetmədə qərar qəbul etmə prosesi də çox mühüm bir rol oynayır. Qərar qəbul etmə, təşkilatın fəaliyyətini, həmçinin strateji məqsədlərinə çatmasını birbaşa təsir edən əsas addımdır. Düzgün qəbul edilmiş qərarlar, təşkilatın üzvləşdiyi çətinlikləri həll etməyə və qarşıya qoyulmuş məqsədləri yerinə yetirməyə

kömək edir. Qərar qəbul etmə prosesi müxtəlif mərhələlərdən ibarət olub, bu mərhələlərdə düzgün məlumat toplama, məlumatın analiz edilməsi, alternativlərin qiymətləndirilməsi və ən uyğun qərarın qəbul edilməsi vacibdir. Menecerlər, doğru qərarlar qəbul edərək təşkilatın qarşısında duran problemləri effektiv şəkildə həll edə bilirlər.

İdarəetmədə qərarların düzgün qəbul edilməsi həmçinin risklərin qiymətləndirilməsi və qarşısını almaq üçün önəmli bir vasitədir. Qərar qəbul edərək, menecerlər həm mövcud vəziyyəti, həm də gələcəkdə mümkün olan riskləri diqqətlə nəzərdən keçirməlidirlər. Eyni zamanda, qərarın həyata keçirilməsi üçün düzgün təlimatlar verilməli, resurslar düzgün şəkildə bölgü edilməli və idarəetmə sistemləri tətbiq edilməlidir. Yalnız beləliklə, qəbul edilmiş qərarların tətbiqi uğurla baş tutacaq və təşkilatın məqsədlərinə çatması asanlaşacaq.

Bu iki yanaşma – proses yanaşması və qərar qəbul etmə – idarəetmənin təməl prinsipləridir və hər ikisinin düzgün tətbiqi təşkilatın müvəffəqiyyətini təmin edir. Proseslərin effektiv idarə edilməsi və düzgün qərarların qəbul edilməsi, təşkilatların yalnız bugünkü müvəffəqiyyətlərini deyil, həm də gələcək inkişafını təmin etmək üçün vacib amillərdir.

Proses yanaşması və idarəetmədə qərarların qəbulu

İdarəetmə sahəsində hər bir təşkilatın uğuru, strateji qərarların düzgün qəbul edilməsi və həmin qərarların həyata keçirilməsi üçün istifadə olunan proseslərin effektiv idarə olunmasına bağlıdır. Proses yanaşması və qərar qəbul etmə, təşkilatların uzunmüddətli hədəflərinə çatmasında və onların bazarda rəqabətə davamlı olmalarında mühüm rol oynayır.

Proses yanaşması və idarəetmədə qərarların qəbulu, təşkilatların effektiv fəaliyyət göstərməsi və məqsədlərinə çatması üçün vacib olan iki əsas amildir. Bu yanaşmalar idarəetmənin əsas funksiyalarını düzgün şəkildə həyata keçirmək, problemləri həll etmək və strateji hədəflərə yönəlmək üçün mühüm rol oynayır. Proses yanaşmanın mahiyyəti, idarəetmədə hər bir fəaliyyətin bir-biri ilə əlaqələndirilərək ardıcıl şəkildə icra edilməsi nəzərdə tutulan bir yanaşmadır. Bu yanaşma, təşkilatın bütün fəaliyyətlərinin, xidmətlərinin və məhsullarının bir sistem daxilində effektiv

şəkildə yerinə yetirilməsini təmin edir. Proses yanaşmasının əsas məqsədi, təşkilat daxilində hər bir iş prosesini yaxşılaşdırmaq, onun fəaliyyətini optimallaşdırmaq və bu yolla təşkilatın məqsədlərinə çatmaqdır. Təşkilatlar bu yanaşmanı tətbiq edərək daha çevik və uyğunlaşa bilən idarəetmə sistemləri qurur.

Proses yanaşmasının əsas prinsipləri:

-Hər bir fəaliyyətin ardıcılığı: İdarəetmə proseslərinin düzgün bir qaydada və əlaqəli şəkildə qurulması vacibdir.

-Sistemli yanaşma: Proseslərin bir-biri ilə əlaqələndirilməsi, ümumi məqsədlərə çatmağın əsasını təşkil edir.

-Təkmilləşmə və optimallaşdırma: Proseslər davamlı olaraq analiz edilir və təkmilləşdirilir.

Proses yanaşmasının idarəetmədə tətbiqi, menecerlərə və rəhbərlərə təşkilatın müxtəlif sahələrindəki fəaliyyətləri nəzarət altında saxlamağa və lazımı təkmilləşdirmələri həyata keçirməyə imkan verir. Bu yanaşma, resursların itkilərini azaldır, əməkdaşların performansını artırır və təşkilatın bazar tələblərinə uyğunlaşmasını təmin edir.

Qərar qəbul etmə, idarəetmənin mərkəzi funksiyasını təşkil edir və təşkilatın uğuru üçün əhəmiyyətli rol oynayır. Qərarların qəbulu, məlumatların toplanması, analizi və düzgün alternativlərin müəyyənləşdirilməsi ilə bağlıdır. Menecerlər doğru və vaxtında qərar qəbul etdikdə, təşkilatın fəaliyyətləri daha səmərəli və məqsədəuyğun şəkildə yönəldilə bilər.

Qərar qəbul etmə prosesi aşağıdakı mərhələlərdən ibarətdir:

- Problemin müəyyənləşdirilməsi: İdarəetmə vəziyyətində yaranan problem və ya fürsət müəyyən edilir.

- Məlumat toplanması: Problemin həlli üçün müvafiq məlumatlar toplanır.

- Alternativlərin qiymətləndirilməsi: Ən uyğun qərarın seçilməsi üçün alternativlər hazırlanır və qiymətləndirilir.

- Qərarın qəbul edilməsi: Ən uyğun alternativ seçilərək qərar qəbul edilir.

- Tətbiq və nəzarət: Qərarın həyata keçirilməsi və nəticələrin izlənilməsi.

Qərarların tətbiqi, idarəetmənin effektivliyini və təşkilatın ümumi performansını artırmaq üçün vacibdir. Qərarların düzgün şəkildə tətbiqi, təşkilatın hər bir sahəsinin düzgün işləməsini və

məqsədlərə çatmasını təmin edir. Qərarların icrasında aydın təlimatlar, resursların düzgün bölgüsü və nəzarət mexanizmləri vacibdir. Həmçinin, tətbiq olunmuş qərarların nəticələri davamlı olaraq qiymətləndirilməli və lazım gələndə təkmilləşdirilməlidir.

Proses Yanaşması və Qərar Qəbuletmənin Əlaqəsi:

Proses yanaşması və qərar qəbuletmə bir-biri ilə sıx bağlıdır. Proseslərin düzgün qurulması və idarə edilməsi, qərarların daha sürətli və effektiv qəbul edilməsinə imkan verir. Eyni zamanda, düzgün qəbul edilmiş qərarlar, proseslərin təkmilləşdirilməsi və optimallaşdırılmasına şərait yaradır. Beləliklə, hər iki yanaşma bir-birini tamamlayır və idarəetmə proseslərinin səmərəli və məqsəd yönü şəkildə həyata keçirilməsini təmin edir.

Qərar Qəbuletmə Prosesinin Rolu:

İdarəetmədə qərar qəbuletmə, təşkilatın hər bir fəaliyyətinin düzgün şəkildə idarə olunmasına və məqsədlərinə çatmasına istiqamətlənmiş əsas mərhələdir. Qərarların düzgün qəbul edilməsi, təşkilatın resurslarının səmərəli istifadəsini və hərəkət planlarının effektivliyini təmin edir. İdarəetmə sahəsində qərar qəbuletmə, müəyyən məlumatların toplanması, analiz edilməsi və ən uyğun qərarın verilməsi ilə həyata keçirilir.

Qərar qəbuletmə prosesində əsas mərhələlər aşağıdakılardır:

-Məlumat Toplama və Təhlil:

Qərar vermə prosesinin başlanğıcı məlumat toplama və təhlil mərhələsidir. Bu mərhələdə, idarəetmə komandası qərar vermək üçün müvafiq məlumatları əldə edir. Məlumatlar daxili və xarici mənbələrdən toplanır və diqqətlə təhlil edilir. Bu məlumatlar, təşkilatın qarşılaşdığı problemlər, fürsətlər və resurslar haqqında ətraflı məlumat verir.

-Alternativlərin Qiymətləndirilməsi

Qərar qəbul etmə prosesinin ikinci mərhələsi, müxtəlif alternativlərin hazırlanması və onların qiymətləndirilməsidir. Bu mərhələdə, liderlər və menecerlər mövcud problemi və ya fürsəti ən yaxşı şəkildə həll edəcək bir neçə alternativ qərar hazırlayır. Hər bir alternativin üstünlükləri və mənfi cəhətləri analiz edilir. Qiymətləndirmə zamanı resurslar, vaxt, maliyyə və potensial risklər nəzərə alınmalıdır.

-Qərarın Qəbulu

Alternativlər qiymətləndirildikdən sonra, ən uyğun qərar qəbul edilir. Qərarın qəbul olunması prosesi, rəhbərlərin əldə etdikləri məlumatları, təşkilatın hədəflərini və resurslarını nəzərə alaraq ən optimal qərarı seçməsinə tələb edir. Burada, hər hansı bir riskin və ya qeyri-müəyyənliyin mövcud olub-olmaması da nəzərə alınmalıdır.

-Qərarın Tətbiqi və Nəzarət

Qərar qəbul edildikdən sonra, onu həyata keçirmək və tətbiq etmək üçün lazımı addımlar atılmalıdır. Qərarın tətbiqi, rəhbərlərin təlimatları və göstərişləri əsasında reallaşdırılır. Eyni zamanda, qərarın icrası zamanı monitoring və nəzarət mexanizmləri qurulur. Tətbiq mərhələsində qarşıya çıxacaq çətinliklər və problemlər sürətlə həll edilməlidir.

-Qərarın Qiymətləndirilməsi

Son mərhələdə, qərarın effektivliyi və nəticələri qiymətləndirilir. İdarəetmə komandası, qərarın təşkilatın məqsədlərinə necə təsir etdiyini və hədəflərə nə qədər yaxınlaşıldığını analiz edir. Bu mərhələ, gələcəkdə daha yaxşı qərarların qəbul olunması üçün vacib dərslər çıxarılmasına kömək edir.

Proses Yanaşması və Qərar Qəbuletmə Arasındakı Əlaqə:

Proses yanaşması və qərar qəbuletmə arasında sıx bir əlaqə mövcuddur. Hər iki yanaşma, təşkilatın fəaliyyətlərini düzgün şəkildə idarə etməyə yönəlmişdir və bir-birini tamamlayır. Proses yanaşmasının tətbiqi, rəhbərlərə daha effektiv qərar qəbul etməyə imkan verir, çünki proseslərdəki axınlar və əlaqələr düzgün idarə olunarsa, qərarların nəticələri daha dəqiq və məntiqli olur.

Eyni zamanda, düzgün qəbul edilmiş qərarlar, proseslərin təkmilləşdirilməsini və optimallaşdırılmasını təmin edir. Məsələn, bir qərarın nəticəsi olaraq bir iş prosesi daha səmərəli hala gətirilə bilər. Bu, təşkilatın resurslarını daha yaxşı istifadə etməsinə və məhsuldarlığının artmasına səbəb olur.

Proses Yanaşmasının və Qərar Qəbuletmənin Təşkilatın Uğuruna Təsiri:

Təşkilatlar, proses yanaşması və qərar qəbuletməni effektiv şəkildə tətbiq edərək bir çox üstünlüklər əldə edə bilərlər. Bu yanaşmaların birgə tətbiqi təşkilatın çevikliyini artırır, resursların israfını azaldır və fəaliyyətin ümumi keyfiyyətini yüksəldir.

-Resursların Səmərəli İstifadəsi

Proseslərin yaxşı idarə olunması və düzgün qərarların qəbul edilməsi, resursların daha səmərəli istifadəsini təmin edir. Bu da öz növbəsində xərcləri azaldır və təşkilatın maliyyə vəziyyətini yaxşılaşdırır.

-Təkmilləşdirmə və Yeniliklər

Proses yanaşması və qərar qəbul etmə təşkilatın davamlı inkişafına kömək edir. Bu yanaşmalar, hər zaman daha yaxşı və daha yenilikçi həllər tapmağa yönəlmişdir. Təşkilat həm daxili, həm də xarici mühitə uyğunlaşaraq davamlı olaraq inkişaf edir.

-Risklərin İdarə Edilməsi

Proseslər və qərar qəbul etmə prosesləri, qarşıya çıxan risklərin daha tez və effektiv şəkildə idarə olunmasına kömək edir. Bu, təşkilatın qarşısında olan qeyri-müəyyənlikləri azaltmağa və strateji məqsədlərinə daha sağlam bir şəkildə çatmasına imkan verir.

1. Proses Yanaşmasının İdarəetmədəki Müasir Tətbiqləri və Yeni Trendlər:

2. Rəqəmsal transformasiya və onun idarəetmə proseslərinə təsiri.

3. Əlaqələndirilmiş və inteqrasiya olunmuş qərar qəbul etmə sistemləri:

-İKT-in (İnformasiya və kommunikasiya texnologiyaları) idarəetmədə rolu.

4. Çəvik və adaptiv idarəetmə prosesləri:

- Qərar qəbul etmənin sürətləndirilməsi.

5. İnsan faktorunun qərar qəbul etmədəki rolu:

-Emosional intellekt və sosial şəbəkələrin qərar qəbul etmə üzərindəki təsiri

Qərar qəbul etmə zamanı hər zaman münaqişələr yarana bilər. Münaqişələrin yaranması bir çox səbəblərə görə ola bilər. Onlardan biri də kollektiv qərar vermə növüdür. Bu zaman baş verən münaqişələr 3 metod əsasında müzakirə olunur.

Cədvəl 1

Kollektiv qərar vermə növünün metodları

<p>Konsensus metodu-Konsensus qərarları, qrup və ya komanda üzvlərinin hər birinin razılaşdığı, ortaq bir qərara gəldiyi və hamının qərarı dəstəklədiyi qərarlardır. Bu yanaşma, qərarın kollektiv şəkildə qəbul edilməsinə əsaslanır və bütün tərəflərin maraqlarını nəzərə alır.</p>
<p>Şeytanın vəkili metodu- Şeytanın vəkili yanaşması, bir qərarın müsbət və mənfi tərəflərinin daha yaxşı başa düşülməsi və qiymətləndirilməsi üçün təklif olunan alternativ bir yanaşmadır. Bu yanaşmada, qərarın qəbul edilməsindən əvvəl qərarın əksinə çıxan arqumentlər təqdim olunur, bu da qərar verən şəxsləri və ya qrup üzvlərini nəzərə alınmamış risklərə və məsələlərə qarşı xəbərdar edir</p>
<p>Dialektik sorğulama metodu- Bu üsul, tez-tez mübahisə, qarşıdurma və təzadlı fikirlərin bir-birinə qarşı qoyulması ilə əlaqədar düşüncə prosesidir. Dialektik sorğulama, məntiqi təhlil, müzakirə və qarşılıqlı sorğulama yolu ilə həqiqəti tapmağa çalışır.</p>

Mənbə: Müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir.

Bu metodlar qərar vermə prosesini asanlaşdırır və düzgün qərar qəbul etmək üçün mühit yaradır. Bəzi hallarda kollektivin fikirləri və qərarları iş prosesinin düzgün getməsi üçün mühim əhəmiyyət daşıyır.

Son olaraq bu mövzunun təhlil etsək o nəticəyə gələrik ki , proses yanaşması və qərar qəbul etmə bir-birini tamamlayan iki əsas faktordur. Yaxşı qurulmuş və idarə olunan proseslər, düzgün qərarların qəbul edilməsi üçün əsaslı bir zəmin yaradır. Hər iki yanaşma birgə tətbiq olunduqda, təşkilat daha səmərəli fəaliyyət göstərir, problemlər vaxtında həll edilir və nəticədə daha yaxşı nəticələr əldə edilir. İdarəetmədə hər iki yanaşmanın inteqrasiyası, təşkilatın strateji

məqsədlərinə nail olmasını asanlaşdırır və onun davamlı inkişafını təmin edir.

Nəticə

Proses yanaşması və qərar qəbul etmə idarəetmənin təməl daşlarıdır. Proses yanaşması təşkilatın fəaliyyətlərini səmərəli şəkildə birləşdirərək resurslardan optimal istifadəyə və davamlı təkmilləşməyə imkan verir. Qərar qəbul etmə isə təşkilatın qarşısında olan problemləri düzgün və zamanında həll etməyə kömək edir, bu da strateji hədəflərə çatmaqda mühüm rol oynayır. Hər iki yanaşma birləşdirildikdə, təşkilat daha çəvik, məhsuldar və uğurlu olur, bu da onun uzunmüddətli inkişafını təmin edir.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. K.A.Şahbazov, H.S.Həsənov,
M.H.Məmmədov, V.N.Nəsibov/ İdarəetmə
qərarları
2. İ.M.Abbasov, R.F.Sadiqov / Menecment
3. İqbal Babayev / Layihələrin İdarə Edilməsi

4. <https://tr.linkedin.com/pulse/idar%C9%99etm%C9%99d%C9%99-q%C9%99rar-verm%C9%99-prosesi-elvin-mahmudov>

5. https://www.bp.com/content/dam/bp/country-sites/en_az/azerbaijan/home/pdfs/e-books/layihelerinidareedilmesinesaslari.pdf

6. <https://www.icertglobal.com/decision-making-in-management/detail>

Сабина Сабир гызы САДЫГОВА к.э.н. доц..

«Экономика промышленности»,

E-mail: sabina.sadiqova@asoiu.edu.az

Севиндж Ровшан девочка АСКАРЛИ

Магистр кафедры «Экономика промышленности»

E-mail: s.eliyeva172@gmail.com

ПРОЦЕССНЫЙ ПОДХОД И ПРИНЯТИЕ РЕШЕНИЙ В УПРАВЛЕНИИ

Резюме

Процессный подход к принятию решений в управлении. Процессный подход в управлении предполагает систематическое и взаимосвязанное выполнение каждой деятельности и операции. Основная цель этого подхода - эффективно интегрировать деятельность организации, оптимально использовать ресурсы и обеспечивать постоянное совершенствование. Правильное построение и управление каждым процессом способствует достижению общих целей организации.

Применение процессного подхода в управлении позволяет координировать деятельность во всех областях организации, эффективно использовать соответствующие ресурсы и повышать качество. Этот подход помогает менеджерам эффективно управлять операциями, снижать затраты и, в конечном итоге, повышать производительность организации. Правильное управление процессами также позволяет своевременно решать проблемы и создает условия для достижения лучших результатов.

Принятие решений в управлении - это важный шаг, который напрямую влияет на деятельность организации и достижение стратегических целей. В этом процессе способность менеджеров принимать правильные и гибкие решения играет ключевую роль в эффективном решении проблем, с которыми сталкивается организация. В статье подробно рассматривается процесс принятия решений и действия, связанные с процессным подходом.

Ключевые слова: Процессный подход, принятие решений, оптимальное использование ресурсов, постоянное совершенствование, координация деятельности.

Sabina Sabir gizi SADIGOVA PhD Assoc. Prof.
"Industrial Economics",
E-mail: sabina.sadiqova@asoiu.edu.az

Sevinj Rovshan girl ASKARLI
Master of the Department of "Industrial Economics"
E-mail: s.eliyeva172@gmail.com

PROCESS APPROACH AND DECISION MAKING IN MANAGEMENT

Abstract

The process approach in management refers to carrying out each activity and operation in a systematic and interconnected manner. The main goal of this approach is to effectively integrate the organization's activities, optimize resource usage, and ensure continuous improvement. Proper establishment and management of each process facilitate the achievement of the organization's overall objectives.

The implementation of the process approach in management allows for the coordination of activities across all areas of the organization, the efficient use of relevant resources, and the enhancement of quality. This approach helps managers manage operations efficiently, reduce costs, and ultimately improve the organization's performance. Proper management of processes also enables timely problem-solving and creates the conditions for better results.

Decision-making in management is a crucial step that directly affects the organization's activities and its ability to achieve strategic goals. In this process, the ability of managers to make correct and agile decisions plays a key role in effectively solving the problems faced by the organization. The decisions made and the process approach, along with the types of activities involved, have been analyzed in detail in this article.

Keywords: Process approach, decision-making, optimal use of resources, continuous improvement, alignment of activities